

Liever horzels dan ja-knikkers

HELMOND

Helmy Graat is een voorvechter van het vak filosofie op de middelbare school. Tegelijkertijd vindt zij het niet gemakkelijk om kort en bondig uit te leggen wat het vak zo boeiend en bijna onmisbaar maakt. Ze wil in ieder geval blijven uitdagen tot nadenken, want op ja-knikkers zit ze niet te wachten.

"In een ziekenhuis doen artsen er alles aan om een te vroeg geboren kind te redden. Een gang verder vindt een abortus plaats. Wat is goed en wat is kwaad?", zegt docente Nederlands en filosofie Helmy Graat van het VAVO-College. "Het is een voorbeeld van de ethische vragen waar filosofen zich mee bezig houden. Maar het vak bestrijkt zoveel meer." Het vak filosofie leidt in Helmond een kwijnend bestaan. Het vak wordt alleen nog gegeven door Graat op het VAVO-college. "Het is niet makkelijk uit te leggen wat filosofie is, omdat het zoveel gebieden van de werkelijkheid bestrijkt", zegt Graat. "Letterlijk betekent filosofie: het begeren van wijsheid. Als kind vroeg je al voortdurend 'waarom?', vaak op het irritante af. Maar bij volwassenen is de verwondering van wat ze zien niet anders. Socrates werd al door Plato 'de horzel' genoemd vanwege zijn ergerlijke vasthoudendheid bij het stellen van vragen. Hij verzette zich als filosoof tegen de routine en het veilige bestaan van mensen. Hij wilde ze wakker schudden en houden."

Wilders

In filosofie ziet Graat de bewaking van 'goed leven': waar trek je de grenzen of waar rek je ze juist op? "Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkelingen op het gebied van genetechnologie. Kan dat niet helemaal uit de klauwen lopen?" Filosofen zijn voortdurend op zoek naar structuren en verklaringen, waardoor ze kennis opdoen van de wereld. "Niet dat ze overal ver-

Docente Nederlands en filosofie Helmy Graat: 'Ik daag de leerlingen uit. Dan krijg ik vaak te horen: 'Daar heb ik nog nooit bij stil gestaan.'

Foto: Alfredo Spiero

stand van hebben, maar omdat ze goed kunnen nadenken en patronen bloot kunnen leggen. Politici nemen ze daarom in de arm om hun beslissingen te funderen. Waarom is bijvoorbeeld Geert Wilders zo succesvol, als een soort priester die een groep leidt? Omdat hij gevoelens van mensen kanaliseert. Wilders spreekt zijn aanhangers aan omdat hij hun ressentiment begrijpt. Ressentiment is een soort naar binnen geslagen wraakzucht die voortkomt uit machteloosheid. De Duitse filosoof Nietzsche heeft hier in de 19e eeuw al uitvoerig over geschreven en het gevaar ervan aangegeven. Hierbij kun je denken aan gewone Duitsers die zich mee lieten slepen in de Tweede Wereldoorlog. Nietzsche voelde aan dat mensen gevoelig waren voor een totalitair systeem."

Nietzsche zag ook niets in de gelijkheid tussen mensen en was juist voor verschillen, zegt Graat. "Als hij nu leefde, zou hij als filosoof bijvoorbeeld de toetreding van Turkije tot de Europese Unie toejuichen. Hij vindt het juist goed er iemand bij te hebben die er niet bij mag zijn. Zo houd je de verschillen scherp. Je hebt horzels nodig en geen ja-knikkers, want dat is a-filosofisch. Door verschillen daag je elkaar uit met vragen en stellingen. Zo krijg je meer inzicht in de structuren en je eigen handelen. Je krijgt er een sterkere fundering van de maatschappij door en een krachtiger en verantwoord beleid. Ik daag de leerlingen zelf ook uit. Dan krijg ik vaak te horen: 'Daar heb ik nog nooit bij stil gestaan.'

Het VAVO-college geeft onderwijs op havo- en vwo-niveau aan volwassenen,

vroeger bekend onder de naam 'Moeder-mavo'. Het vak filosofie is daar een keuzevak waar gewoon examen voor gedaan wordt en volmeetelt voor een diploma. Op de havo behandelt Graat de onderwerpen ethiek (wat is goed en wat is kwaad?), sociaal-politieke filosofie (wat is een rechtvaardige samenleving?) en wijsgerige antropologie (wat maakt de mens een mens?). De vwo-leerlingen krijgen daar nog twee onderwerpen bij: kennis-theorie en wetenschapsfilosofie. Het thema van havo wordt komend schooljaar 'mondiale rechtvaardigheid' en van vwo 'de vrije wil'.

Keukentafel

Graat is in 2013 begonnen met filosofielessen voor een kleine groep van drie havo-leerlingen. "Ze hebben alle drie hun eigen redenen om het vak te volgen. Een van hen wilde een stevigere bijdrage leveren aan discussies aan de keukentafel. Een ander zocht naar antwoorden op levensvragen, naar verklaringen om het leven te begrijpen. Het zou mooi zijn als ook anderen zich zouden aanmelden. Dat is goed voor de discussies, die verschillen tussen jongeren en ouderen." Het VAVO-college houdt maandag 23 juni van 19.00 tot 21.00 uur een informatieavond over het nieuwe studiejaar aan de Keizerin Maria-laan 2.

Informatie: www.vavocollege.nl